

Kyrkomötet Tillsyns- och uppdragsutskottets betänkande 2014:3

Byte av uppdrag inom vigningstjänsten

Sammanfattning

I betänkandet behandlas motion 2014:15 med förslag att kyrkomötet beslutar om att anta motionärens förslag till ändringar i form av tillägg till bestämmelserna i 31 kap. 1 § och 32 kap. 1 § i kyrkoordningen. I likhet med Kyrkorättsutskottet, som yttrat sig i ärendet, finner utskottet att de föreslagna kyrkoordningsändringarna inte kan anses vara tillräckligt beredda, för att kunna införas i kyrkoordningen. Utskottet föreslår därför att motionen ska avslås. I likhet med motionären finner dock utskottet att det finns oklarheter kring vad som gäller när en person är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon. Utskottet föreslår därför att kyrkostyrelsen får i uppdrag att utreda vad som bör gälla när en person är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon.

Utskottets förslag till kyrkomötesbeslut

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:15.
2. Kyrkomötet beslutar, med anledning av motion 2014:15, att uppdra till kyrkostyrelsen att utreda vad som bör gälla när en person är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon.

Motionens förslag

Motion 2014:15 av Ragnar Persenius, Byte av uppdrag inom vigningstjänsten

Kyrkomötet beslutar i fråga om kyrkoordningen (SvKB 1999:1) att 31 kap. 1 § och 32 kap. 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

31 kap. Uppdraget som präst

Behörighet att utöva uppdraget som präst

- 1 § Behörig att utöva uppdraget som präst är den som har vigts till präst i Svenska kyrkans ordning eller som har förklarats behörig av ett domkapitel.

För den som är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon ska behörigheten som präst vara vilande när han eller hon är anställd som diakon.

Den som har en vilande behörighet får inte utöva uppdraget som

präst. Bestämmelserna om tystnadsplikt för präst gäller inte när behörigheten är vilande.

Den som har en vilande behörighet kan trots detta förklaras behörig att anställas på en befattning som präst.

32 kap. Uppdraget som diakon

Behörighet att utöva uppdraget som diakon

- 1 § Behörig att utöva uppdraget som diakon är den som har vigts till diakon i Svenska kyrkans ordning eller som har förklarats behörig av ett domkapitel.

För den som är behörig att utöva både uppdraget som diakon och uppdraget som präst ska behörigheten som diakon vara vilande när han eller hon är anställd som präst.

Den som har en vilande behörighet får inte utöva uppdraget som diakon. Bestämmelserna om tystnadsplikt för diakon gäller inte när behörigheten är vilande.

Den som har en vilande behörighet kan trots detta förklaras behörig att anställas på en befattning som diakon.

Detta beslut träder i kraft den 1 januari 2015.

Yttrande från Läronämnden

Läronämnden har yttrat sig över motionen i Ln 2014:6y, *bilaga 1*.

Yttrande från Kyrkorättsutskottet

Kyrkorättsutskottet har yttrat sig över motionen i Kr 2014:5y, *bilaga 2*.

Bakgrund

Kyrkans vinningstjänst m.m.

Av *Den svenska kyrkohandboken del II*, fastställd av kyrkomötet 1987, framgår bl.a. följande vad gäller vinning till särskild tjänst i Svenska kyrkan:

Kyrkans vinningshandlingar är ett uttryck för att Kristus genom Anden inom Guds folk för evangeliets skull kallar människor till livslång tjänst. Denna kallelse bekräftas genom kyrkans vinning.

Vinningarna till biskop, präst och diakon är likvärdiga uttryck för evangeliets fullhet och för kyrkans uppdrag utifrån detta evangelium, som skall gestaltas i såväl ord som handling.

I inledningstexten till sjunde avdelningen i kyrkoordningen poängteras att kyrkans kallelse och vining av särskilda personer till livslång tjänst syftar till församlingens andliga uppbyggelse och ska rusta församlingen för dess uppdrag i världen. Vidare att präster och diakoner fullgör sina uppdrag i trohet mot avgivna vinningslöften och att de i detta hänseende är underställda biskopen och domkapitlet.

Närmare kyrkorättslig reglering av de tre uppdragen inom kyrkans viningstjänst finns i 30-32 kap. i kyrkoordningen. Här återfinns bl.a. övergripande bestämmelser om antagning, vining, behörighet och tillsyn. Det var först genom 1999 års kyrkomötes kyrkoordningsbeslut, som diakonatet fick egen kyrkorättslig reglering.

Biskopens, prästens och diakonens respektive uppdrag inom Kyrkans viningstjänst m.m. har beskrivits utförligt i bl.a. biskopsbrev *Biskop, präst och diakon i Svenska kyrkan – Ett biskopsbrev om kyrkans ämbete* (1990) samt *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan* (2014).

Skillnader mellan viningsuppdragen präst och diakon

En övergripande skillnad mellan uppdraget som präst och det som diakon är att det finns vissa uppgifter som är givna särskilt till präster, men inga konkreta uppgifter som är specifikt förbehållna diakoner. Detta förhållande gäller t.ex. beträffande vissa ledningsfunktioner (typiskt sett knutna till kyrkoherderollen) och uppgifter avseende gudstjänstlivet (sakramentsförvaltningen m.m.). Svenska kyrkan ansöker enbart om s.k. vigselrätt hos Kammarkollegiet för den som är behörig att utöva uppdraget som präst; lagen (1993:305) om rätt att förrätta vigsel inom trossamfund lämnar det annars öppet även för ”annan befattningshavare inom trossamfundet” att vara vigsselförrättare. Vidare är tystnadsplikten olika för de båda uppdragen.

Prästers tystnadsplikt brukar betecknas som *absolut* och gäller i fråga om uppgifter som har framkommit under bikt och enskild själavård. Att prästs tystnadsplikt är absolut innebär bl.a. att konfidenten inte kan lösa prästen från tystnadsplikten. Enligt 36 kap. 5 § i rättegångsbalken (RB) gäller dessutom att en präst inte får höras som vittne om något som han eller hon har fått reda på under bikt eller enskild själavård.

Den särskilda tystnadsplikten för diakoner tillkom med kyrkoordningen. Genom ändringar beslutade av 2011 års kyrkomöte gäller diakoners tystnadsplikt numera för uppgifter som har framkommit vid enskild själavård. Diakoners tystnadsplikt är inte absolut, utan de uppgifter som en diakon fått reda på under enskild själavård får under vissa förutsättningar lämnas ut. Så är fallet om konfidenten medger att uppgifter kan lämnas ut, om diakonen har ålagts att uttala sig under ed i rättegång (diakonen omfattas inte av vittnesförbudet i 36 kap. 5 § i RB) samt om diakonen fått kännedom om att barn far illa och anmälningsskyldighet föreligger enligt lag eller kyrkoordning, se 32 kap. 9 § i kyrkoordningen.

Frågan om prästers och diakoners tystnadsplikt har sedan kyrkoordningens tillkomst behandlats ingående i bl.a. biskopsbrevet *Tystnadsplikt och sekretess i Svenska kyrkans arbete* (2004), utredningen *Ett skyddat rum – tystnadsplikt i Svenska kyrkan* (SKU 2010:3) samt i samband med 2011 års kyrkomötes behandling av kyrkostyrelsens skrivelse KsSkr 2011:7. Det kan noteras att i inget av fallen ovan har berörts frågan om vilka konsekvenser det får för tillämpning av bestämmelserna om tystnadsplikt, att en person är behörig att utöva både uppdraget som präst och diakon.

Rättegångsbalkens vittnesförbud

Som angetts ovan stadgas ett särskilt vittnesförbud för präster i 36 kap. 5 § i RB. Förbudet gäller ordagrant ”den som är präst inom ett trossamfund eller den som i ett sådant samfund har motsvarande ställning”. Med präst eller person med motsvarande ställning avses, enligt förarbetena till bestämmelsen, bara ”den som har erforderlig utbildning samt kompetens för sin syssla och som utövar denna syssla som sitt egentliga kall” (prop. 1998/99:38 sid. 246). Det finns ingen praxis om hur bestämmelsen ska tillämpas på den som är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon. Tillämpningsproblem kan uppstå om en präst, tillika diakon inom Svenska kyrkan, åberopas men vägrar att vittna med hänvisning till prästens absoluta tystnadsplikt. Skulle det i ett sådant fall kunna konstateras att han eller hon fått kännedom om de för vittnesmålet centrala uppgifterna i samband med en anställning som diakon, skulle domstolen kunna tänkas ifrågasätta om prästen/diakonen vid tidpunkten verkligen utövat sysslan som präst som sitt egentliga kall. Följden kunde bli att berörd präst/diakon befanns skyldig att vittna.

Behörighet till mer än ett uppdrag

Som redogörs för i motionen uppmärksammas frågan om ”byte av uppdrag inom vigningstjänsten” i biskopsbrevet *Kallad till diakon och präst i Svenska kyrkan* (2014). Att det i och för sig är möjligt att viga till mer än ett uppdrag har uppmärksamats även i tidigare sammanhang.

I kyrkoordningsskrivelsen (CsSkr 1999:3, sid. 2-212 och 2-213) anfördes bl.a. att ”när frågan om en eventuell obehörighetsförklaring prövas avser den alltid att utöva kyrkans vigningstjänst, inte enbart ett uppdrag inom vigningstjänsten. Detta medför att den som är behörig att utöva mer än ett uppdrag, vilket alltid gäller en biskop, inte kan skiljas från behörigheten eller förklaras obehörig att utöva endast ett av dessa uppdrag”; vidare att ”det är därför viktigt att klarlägga vilka löften den som prövas har avlagt vid sin vigning eller eventuellt sina vigningar”. Uppgiften att handlägga och avgöra s.k. obehörighetsärenden och i samband med detta klarlägga vilka löften som avlagts (och eventuellt övertratts), har alltsedan kyrkoordningens tillkomst åvilat domkapitel och Svenska kyrkans överklagandenämnd (avseende präster och diakoner) samt Svenska kyrkans ansvarsnämnd för biskopar (avseende biskopar).

Vid kyrkomötet 2005 behandlades motionen *Diakon – präst - biskop* (2005:55). Motionären föreslog att kyrkostyrelsen bl.a. skulle ges i uppdrag att beakta vad som är lämpligt förfarande när en person som redan har ett uppdrag inom vigningstjänsten ges ett annat uppdrag. Läronämnden konstaterade i yttrande (Ln 2005:5y) följande:

Svenska kyrkan har *en* vigning med samma grundläggande innehåll till de tre uppdragen som biskop, präst och diakon. Vigningen innebär att den som vigs får kyrkans kallelse att gå in i livslång tjänst med förpliktelse till Svenska kyrkans tro, bekännelse och lära.

Samtidigt sker vigningen till ett särskilt ansvar eller uppdrag som biskop, präst eller diakon. Dessa uppdrag har olika karaktär.

När en präst blir vald till biskop sker biskopsvigning, och när en diakon övergår till att vara präst sker en prästvigning, eftersom uppdragets innehåll förändras. Detsamma bör gälla om en biskop eller präst övergår till diakontjänst. Vid en övergång till ett nytt uppdrag inom

kyrkans vigningstjänst kvarstår möjligheten att på kallelse fullgöra uppdrag utifrån den tidigare vigningen.

TU 2014:3

Upphör däremot rätten att utöva ett uppdrag inom vigningstjänsten (genom beslut i domkapitel) gäller detta hela vigningstjänsten.

I betänkande TU 2005:5 föreslog Tillsyns- och uppdragsutskottet att kyrkomötet skulle avslå motionen. Detta mot bakgrund av innehållet i Läronämndens yttrande. Kyrkomötet beslutade i enlighet med utskottets förslag.

Behörighet till mer än ett uppdrag i praktiken

Stiftsdiakoner i samtliga tretton stift har ombetts att lämna besked om hur många personer i respektive stift, som (genom kompletterande vigning) erhållit behörighet att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon sedan kyrkoordningens tillkomst. Besked har lämnats från åtta stift, varav hälften angett att man känner till två fall inom sitt stift och andra hälften att man känner till ett fall inom sitt stift. Samtliga redovisade fall har rört diakoner som (även) vigts till präster.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag:

1. Kyrkomötet beslutar att avslå motion 2014:15.
2. Kyrkomötet beslutar att med anledning av motion 2014:15 uppdra till kyrkostyrelsen att utreda vad som bör gälla när en person är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon.

Utskottet konstaterar att Kyrkorättsutskottet avstyrker att förslagen i motion 2014:15 införs i kyrkoordningen, i vart fall i avvaktan på en mer omfattande beredning. Kyrkorättsutskottet framhåller i sitt yttrande att de i motionen föreslagna ändringarna inte tidigare har varit föremål för utredning, remissbehandling eller annan liknande granskning. Kyrkorättsutskottet finner det därmed svårt att fullt ut överblicka och bedöma förslagets kyrkorättsliga konsekvenser. På anförda skäl anser Kyrkorättsutskottet att de föreslagna ändringarna inte kan anses vara så beredda, som deras beskaffenhet kräver.

Utskottet instämmer huvudsakligen i Kyrkorättsutskottets ovan redovisade bedömning och föreslår därför att kyrkomötet avslår motion 2014:15. Utskottet delar samtidigt motionärens uppfattning om att det kan uppstå oklarheter av olika slag för och omkring den som är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon, t.ex. beträffande övergångar mellan uppdragen och dess konsekvenser på tystnadspliktens område. Enligt utskottet finns även skäl till en fördjupad teologisk reflektion avseende synen på det livslånga vigningsuppdraget. Mot denna bakgrund föreslår utskottet att kyrkostyrelsen med anledning av motionen ges i uppdrag att utreda vad som bör gälla när en person är behörig att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon.

På Tillsyns- och uppdragsutskottets vägnar

Britas Lennart Eriksson, ordförande

Anders Eriksson, sekreterare

Beslutande: Britas Lennart Eriksson, ordförande, Inger Wahlman, Roine Olsson, Anna Forssell, Lars Risberg, Emilia Lindstrand, Hans-Olof Andrén, Emma Hedlundh, Mattias Rosenquist, Sven Kerst, Anna Ekström, Anna-Lena Carlsson, Lisbeth Göranson, Anders Novak och Hanna Unger.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Margareta Carlenius, Emma Svensson, Johanna Andersson, Kent Karlsson, Bertil Murray, Ingrid Borgström, Kerstin Rossipal, Ann-Christin Alexius, Helena Elmqvist, Helena Björkman och Claes Björndahl.

Biskop Eva Brunne har deltagit i utskottets överläggningar.

Kyrkomötet
Läronämndens yttrande 2014:6y

Byte av uppdrag inom vigningstjänsten

Läronämndens yttrande över motion 2014:15

I enlighet med *Den svenska kyrkohandboken* del II, konstaterar Läronämnden följande: ”Vigningarna till biskop, präst och diakon är likvärdiga uttryck för evangeliets fullhet och för kyrkans uppdrag utifrån detta evangelium, som skall gestaltas i såväl ord som handling.”

Läronämnden har i Ln 2005:5y konstaterat att när en person med ett uppdrag i vigningstjänsten vigs till ett annat uppdrag kvarstår möjligheten att på kallelse fullgöra uppdrag utifrån den tidigare vigningen.

Vigningstjänsten är till för församlingens skull varför det är viktigt att klarhet råder om vilket uppdrag en person står i. Detta är också väsentligt för domkapitlets och biskopens tillsyn. Man kan därför inte samtidigt utöva flera vigningsuppdrag. Om en person har övergått från diakonens till prästens uppdrag eller från prästens uppdrag till diakonens innebär förslaget om vilande behörighet ett tydliggörande av hur kallelsen till ett tidigare uppdrag kan ske.

Läronämnden konstaterar att behörigheten till vigningsuppdrag i Svenska kyrkan inte är knuten till anställning. I vår kyrkas ordning är denna behörighet avhängig beslut av biskop och domkapitel. Då avgivande av vigningslöften ligger till grund för biskopens och domkapitlets tillsyn bör löftena bekräftas vid återgång till ett tidigare vigningsuppdrag.

Uppsala den 27 augusti 2014

På Läronämndens vägnar

Antje Jackelén, ordförande

Karin Sarja, sekreterare

Närvarande: Ärkebiskop Antje Jackelén, ordförande, biskop Ragnar Persenius, biskop Martin Modéus, biskop Åke Bonnier, biskop Hans-Erik Nordin, biskop Jan-Olof Johansson, biskop Johan Tyrberg, biskop Per Eckerdal, biskop Esbjörn Hagberg, biskop Tuulikki Koivunen Bylund, biskop Hans Stiglund, biskop Sven-Bernhard Fast, biskop Eva Brunne, Göran Eidevall, Anna Karin Hammar, Margarethe Isberg, Karin Johannesson och Jesper Svartvik.

Kyrkomötet Kyrkorättsutskottets yttrande 2014:5y

Byte av uppdrag inom vigningstjänsten

Till Tillsyns- och uppdragsutskottet

Kyrkorättsutskottets yttrande över motion 2014:15.

I motionen föreslås att det i kyrkoordningen ska införas tillägg till 31 kap. 1 § respektive 32 kap. 1 § gällande vilande behörighet i vissa fall för de personer som är behöriga att utöva både uppdraget som präst och uppdraget som diakon.

Vid 2013 års kyrkomöte uttalade Kyrkorättsutskottet ett par principiella kyrkorättsliga utgångspunkter gällande kravet på beredning av frågor som kan medföra förändringar av i kyrkoordningen. Kyrkorättsutskottet anförde bl.a. följande.

En utgångspunkt för Kyrkorättsutskottets bedömningar är att en ändring i kyrkoordningen ska vara så beredd som dess beskaffenhet kräver. En annan är att en ändring ska ha möjlighet att stå sig över tid för att ge en kontinuitet i regelverket.” (se Kr 2013:6y; O 2013:7 bil. 1)

Kyrkorättsutskottet konstaterar att de i motionen föreslagna ändringarna inte tidigare har varit föremål för utredning, remissbehandling eller annan liknande granskning. Det är därför svårt att, med det underlag som finns i motionen, fullt ut överblicka och bedöma förslagets kyrkorättsliga konsekvenser. Mot bakgrund av vad som nu anförts finner Kyrkorättsutskottet att de föreslagna ändringarna inte kan anses vara så beredda som deras beskaffenhet kräver.

Utan att en mer omfattande beredning görs, avstyrker Kyrkorättsutskottet att förslagen i motion 2014:15 införs i kyrkoordningen.

Uppsala den 24 september 2014

På Kyrkorättsutskottets vägnar

Anders Roos, ordförande

Anna Sundelius, sekreterare

Beslutande: Anders Roos, ordförande, Jerry Adbo, Maria Lagerman, Sten-Arne Burman, Christina Andersson, Björn Andersson, Berit Bornecrantz Dias, Gunvor Torstensson, Boel Johansson, Sven Esplund, Suzanne Fredborg, Gunilla Blom, Conny Tyrberg, Peder Fohlin och Margareta Karlsson.

Övriga närvarande vid beslutstillfället: Jenny Thor, Sebastian Clausson, Agnetha Eriksson, Manilla Bergström, Sofia Särduquist, Hans Weichbrodt, Claes-Johan Bonde, Sven Ingvar Holmgren, Christina Blomqvist, Georg Lagerberg, Ingrid Smittsarve, Ann-Christine From Utterstedt, Mikael Eskilander, Birgitta Sedin och Bengt-Gunnar Carlsson.

Biskop Åke Bonnier har deltagit i utskottets överläggningar.